

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת חקת תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 489

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

בואו ונחשב חשבונה של אמן

סיד חשוב ונצחי מלמדת אותנו התורה בפרשתנו.

אחר שמתארת התורה כיצד הפו בני ישראל את סיחון מלך האמורי וכבשו את ארצו, היא פותבת (במדבר כא ז): "על פן לאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון". חכמים (ב"ב עח ב) דרשו פסוק זה כך: "המשלים" אלו הצדיקים המושלים ביצורם, ומה הם לאמרו? "באו חשבון" - בואו ונחשב חשבוננו של עולם! בואו ונחשב את הרוח שנפיק בעולם הבא מכל מצוה, לעמת ההפסד שיגרם לנו מכל עברה. ומסכמת הגמרא: "אם אתה עושה פן, תבנה" - בעולם הזה, 'ותכונן' - בעולם הבא.

מטבענו רגילים אנו להתבונן על העולם ולהסיק מסקנות בהתאם לראות עינינו. ראה שהיא בדרך כלל קצרת טוה. בקריאת: "בואו ונחשב חשבוננו של עולם" מעוררים אותנו חז"ל להתבונן במבט אמתי, כזה שצופה למרחוק, שאף שהוא לוקח בחשבון את ההווה, הוא ממקד בעתיד.

אם יספרו לנו על בנק שתמורת כל דולר שמפקידים בו מקבלים שק מלא ביהלומים - בודאי לא נאמין! אף האמת היא שבשמים יש 'בנק עולמי' שפועל בדיוק בשיטה זו; תמורת כל הפקדה של עינים גשמיות נראית פעוטה - בסוף הכל' תנועה קטנה, אמירה קלה - זוכים ברוחים עצומים.

זהו 'חשבוננו של עולם'! זהו חשבונה של עגית 'אמן' שחכמינו וקדמונינו לה רוממו את שגב מעלתה וקדושתה והפליגו לתאר את השכר העצום שנתן לזכות מלכה. ואכן, את ערכה של אמן אין לחשב בחשבון גשמי, אלא בחשבוננו של הקדוש ברוך הוא, שבו יש לה ערך גדול ועצום!

מי שזכה לבק בעגית אמן, הוכיח בכך שהוא שיף ל'מושלים' המחשבים נכונה את חשבוננו של עולם, ומבינים שאם חז"ל אמרו שעגית אמן היא מקור השפע בעולם ואף הבטיחו עליה הבטחות לה גדולות: פתיחת שערים, קריעת גזר דין, אריכות ימים ושנים בטובה, ועוד כהנה וכהנה, הרי שיש לתת לה את המשקל הנכון.

מי שמאמין בחשבוננו של עולם יודע פי בהבל פה, בתנועה קלה, נתן לקים מצוות מלא החפן ולהשתפר לנצח נצחים, בודאי לא יזלזל במצוה זו!

זו התזכרת, עכשו ההזדמנות: הבה נמנה כלנו עם המחשבים חשבוננו של עולם, נקפיד על עגית אמן ונזכה להבנות בעולם הזה ולהכונן לעולם הבא, אמן ואמן.

בקריאת "בואו ונחשב חשבוננו של עולם",

שבת שלום,

218 213 מכונן אמן

מצות פרה מעונה על התורה פלה

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה" (יט ב)

ענינה של פרשה זו היא מצות פרה המטרת את הטמאים, מדוע אם פן פותחת אותה התורה ב"זאת חקת התורה" ולא ב"זאת חקת הטורה", וכפי שפתיחה את פרשת הפסח ב"זאת חקת הפסח" (שמות יב ג)?

פרש האור החיים הקדוש:

קיום המצוות השכליות שיש להן טעם אינו מוכיח על היותנו משעבדים לקיום מצוות התורה, שהרי גם גויים מקיימים מצוות כאלו. רק קיום מצוות שהן בגדר 'חק' שאין לו טעם, בגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקים כל מצוות התורה. לפיכך פתיחה התורה את פרשת פרה ב"זאת חקת התורה", ללמדנו שהמקום מצות פרה שאין לה טעם, מראה על הסכמתו לקים כל מצוות התורה, ולכך מעלה עליו הפתיחה כאלו קים בפעל את כל מצוות התורה.

ביסוד זה באר הבאר משה מאוזרוב (משפטים עמ' תשמו) את שאנו אומרים בחנכה בתפלת 'על הגסים': 'כשעמדה מלכות ון הרשעה על עמך ישראל להשפיקם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך', לאמר: השכחת התורה תלויה ב'להעבירם מחקי רצונך'. שאם היו היגים מבטלים חלילה את ישראל ולו רק מעשית המצוות שהן בבחינת 'חק', כבר היו מגיעים בכך חלילה לידי 'להשפיקם תורתך'. שכן כאמור קיום מצוות התורה מבסס על אמונה פשוטה, רק משום שכן חקק הבורא.

גזרה היא מלפני -

נגד המקורגים

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה" (יט ב)

פרש רש"י (ע"פ תנחומא ח): "לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חקת' - גזרה היא מלפני ואין לה רשות להרהר אחריה".

יש להבין: הלא להלן הביא רש"י בשם

המדרש טעם למצוה זו, שהיא באה לכפר על חטא העגל, ומדוע אפוא נחשבת היא לחקה?

פרש רבי פינחס הלוי הורוץ בעל 'הפלאה':

השטן ואמות העולם יודעים כי הזכרת עונותיהם של ישראל מעוררת עליהם קטרוג. לכן הם מבקשים לגרם צער וענוי לישראל בכך שהם חוקרים אותם לטעמה של מצות פרה אדמה, כדי שישבו להם שהיא באה לכפר על העגל, וכך יזכירו חטאם ויתעורר עליהם קטרוג. לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: אל תגלו להם את טעמה, אלא אמרו להם: 'גזרה היא מלפני' (פנים יפות)

על פי דבריו פרש נכדו רבי צבי יחזקאל מיכלזון, רבה של פלונסק, את הסבה שבסדר אבינו מלפני אנו מבקשים תחלה: 'פלה כל צר ומשטין מעלינו', ולאחר מכן: 'סתם פיות משטינו ומקטרגנו', אף שאם תתקבל הבקשה הראשונה ויכלו צרינו ומשטינינו, אין מקום לבקש שפיהם יסתם מלקטרגנו? אלא שהבקשה הראשונה מוכנת כנגד המשטינים והמקטרגים המצהרים עליהם אנו מבקשים שיכלו מן העולם, ואלו השנה - כנגד אלו המתחכמים ומושכים את ישראל בלשונם, כדי שיזכירו הם עצמם את חטאיהם, שעליהם מבקשים אנו שיסתם פיהם (שו"ת 'תירוש ויצהר' ס' קפא).

פרק תהלים בכונה מועיל יותר

"קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" (כ ה)

אמר האמרי חיים: סבורני כי אמירת פרק תהלים אחד בכונה מועילה לחנוך הילדים יותר מאשר הענישתם. אם פן אין זה מן הראוי להענישים. זו אף היתה הטענה על משה רבנו בפרשת 'מי מריבה', שכן על הפסוק 'ודברתם אל הסלע' דרשו חכמים (ליק"ש חקת רמז תשסג): "שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע", לאמר: אם שנית פרק אחד יכולה היתה להועיל, אזי לא היה מן הראוי להכות (בטאון ויז'ני' ניסן תשס"ו עמ' 50).

סודה של הצואה השנה

לעמוד, והן בלמוד משניות שבועי במשך כל שנת האבל שבמהלכו סימו האחים יחדו ללמד ש"ס משניות שלם לעלוי נשמת אביהם הדגול.

בסיום השנה, לאחר שבני המשפחה עלו לקבר האב פנהוג, נערך סיום משניות רבתי בהשתתפות כל צאצאיו וקרוביו של ר' צבי הירש. ההתרגשות היתה בשיאה, הן מחמת עצם המעמד שבו העלה זכרו הבלתי נשכח של האב הדגול, הן בשל סיום הש"ס שנערך במהלכו, והן מפאת הידיעה על התעלומה שעומדת סוף סוף להפתר.

בשעה היעודה נאספו ובאו כל קרוביו של ר' צבי הירש לסעודת המצוה שנגערה באולם מכבד. בשיאו של הארוע נקרא לבמה אותו יהודי נאמן שבמשך כל השנה שמר בקפדנות על הפקדון שהפקד בידו מאת רבי צבי הירש המנוח. האיש אחז בידו מעטפה קטנה, דבר שרק העצים את התעלומה, כך שהעניים כלן היו נשואות אליו, והאזנים היו כרויות לשמע את דבריו.

בחדת קדש פתח האיש את מעטפת התעלומה, ולהפתעת כלם נשר מתוכה פתק מ'מו' קטן וצבעוני. כלם היו מסקרנים לשמע מה כתוב בו; מתברר שהצואה המסקרנת הכילה בתוכה שני משפטים בלבד, והנאמן החל להקריאם:

"בני היקרים, לאחר שנה שבה התפללתם לפני העמוד, זכיתם לחוות את התחושה המיוחדת של תפלה הנאמרת בשלמות, מימה טבו ועד אחרי 'עלינו', ללא הפסקה. מבקש אני מכם, אנא, המשיכו בכך גם לאחר תם השנה, ועד לסוף חייכם הקפידו לבוא לתפלה בזמן ולשהות בבית הכנסת עד סיומה".

הנאמן סים להקריא את הצואה ושתיקה כבדה השתררה באולם. כן, התברר שהאב הנערץ אכן בקש בחכמתו לנצל את הרגעים המכוננים הללו כדי לעוררם ולחזקם בדברים העומדים ברימו של עולם, ולבקשם להמשיך בחזק המתבקש גם לאחר תם התקופה שבה היו מחיבים בכך מתקף שנת האבל.

הארוע הסתים, אך רשמו נחקק בלבבות המשתתפים בו לנצח. המסר שבקש הנפטר הדגול להנחיל לא ישכח מקרב המשתתפים עד סוף ימיהם, וכפי שהיטיב להגדירו אחד מבניו של הנפטר:

"לתפלה יש התחלה ויש סוף. תפלה שמגיעים אליה באחור או יוצאים ממנה לפני סיומה היא תפלה חסרה. פשוטו כמשמעו".

ל'רומם' עמ' 565

מצוות התפלה כדבעי, ופעילותו נשאה פרות לתפארת.

עם פטירתו שחו הכל על אודות צואתו המיוחדת. לא, לא אותה צואה מרטיטה שחלק ממנה הקרא במעמד הלוגיה, כי אם דוקא זו שלא הקראה. שמועה מבססת טענה כי ר' צבי הירש כתב צואה נוספת, אותה הטמין במקום סתר שהיה ידוע רק לאיש אחד, אדם שהיה נאמן עליו ביותר, והוא הורה בתקף שלא לפתחה אלא לאחר עבר שנה מפטירתו.

ילדיו, שהיו מסקרנים מאד לדעת מהו המסר שהותיר להם אביהם, נאלצו להמתין בסבלנות עד לעבר שנה ממועד הפטירה, או אז עתידים היו לקבל מאת אותו נאמן את הגישה לצואה המסקרנת, וכך סוף סוף יסר הלוט מעל התעלומה שהטרידה את מנוחתם במשך שנה שלמה.

בין לבין רצו לא מעט השערות בנוגע למהותה של הצואה. השמועות נעו בין ספור על נכס עלום ומניב רווחים שרכש האב אי שם לפני כמה עשורים ואוטוטו מגיע מועד ממושטו שעשוי להפיק לירשים רוח משמעותי, לבין ידיעה מרעישה הקשורה לתולדות המשפחה.

היו שטענו בתקף כי מסתבר שהאב מבקש לעורר את ילדיו לחזק כלשהו באחד מהנושאים שהיו

הספור שלפנינו ספר מפי אחד מגדולי פוסקי דורנו, הגאון הגדול רבי משה שאול קלין שליט"א, והוא טומן בחבו מסר נוקב וחשוב, אשר בבחינת 'החי יתן אל לבו', יש בו כדי לחזק כל יהודי באשר הוא באחד משלשת העמודים שעליהם העולם עומד, הלא הוא עמוד התפלה.

הידיעה על פטירתו של ר' צבי הירש הכתה

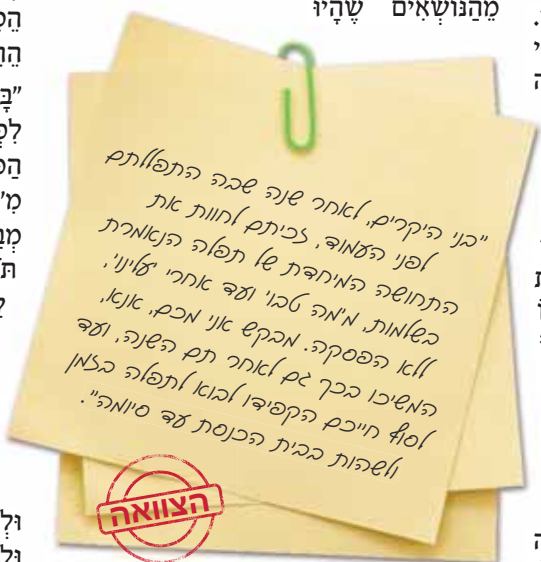
ילדיו, שהיו מסקרנים מאד לדעת מהו המסר שהותיר להם אביהם, נאלצו להמתין בסבלנות עד לעבר שנה ממועד הפטירה, או אז עתידים היו לקבל מאת אותו נאמן את הגישה לצואה המסקרנת, וכך סוף סוף יסר הלוט מעל התעלומה שהטרידה את מנוחתם במשך שנה שלמה.

בתדהמה את כל בני משפחתו ואוהביו. למרות גילו המבוגר, ר' צבי הירש היה יהודי פעיל ושופע חיים אשר רבים נהגו ממנו עצה ותושיה, ודבר פטירתו הפתאומית הכה כרעם ביום בהיר.

רבים היו הצועדים אחר מטתו, ולא בכדי, שכן כלם הכירוהו ואהבוהו. ר' צבי הירש היה הרוח החיה בכל ענין שבקדשה. תדיר היו מחשבותיו נתונות לחזק והאדרת ענינים רוחניים שהשעה נצרכת להם. מחו היה הוגה ללא הרף רעיונות חדשים, כאלו שיש בהם כדי לעורר את הצבור להוסיף ולהרבות חילים לתורה וליראה.

דמותו הנלבבת היתה אהובה על כל רואיו. אישיותו הנדירה שלבה נחישות והשקפה בהירה, לצד נעימות ודרכי נעים, ומתוך כך פעילותו הנמרצת, אף שלעתים נגעה בנושאים כואבים, היתה מתקבלת מבלי לעורר התנגדות טבעית. ר' צבי הירש נחן בלשון למודים ובשפה עשירה; בשיחותיו עם צעירים ידע לברר היטב את מלותיו ולהשתמש במלים המתאימות ביותר, כאלו שתמשכנה את הלבבות לכונן החיובי. לעמת זאת, בשיחותיו עם מבגרים היה משתמש באמרות חז"ל ובדברי רבותינו שהיו שגורים על לשונו, באמצעותם היה מעורר רגשות כבויים ורדומים למען הנושא שבקש לחזק.

הנושא שהיה חביב במיוחד על ר' צבי הירש היה נושא התפלה. בכל מעמד שנקלע בדרכו הוא השתדל לעורר על חובת קיום

קרובים לבוא ואותם עמל לחזק במשך כל ימי חייו בקרב משפחתו ומכיריו. יהיה איד שיהיה הכל נאלצו להמתין בסבלנות עד שיעגיע הרגע והצואה תפתח, או אז תבוא התעלומה לידי פתרון.

שנה חלפה מפטירת האב, במהלכה קימו ילדיו את כל מנהגי האבלות ופעלו ככל יכולתם לטובת נשמת אביהם, הן בגשתם לעלות כשלוחי צבור בכל שלוש התפלות, כשילשים כך הם מרגילים את עצמם לבוא לתפלה מקדם כדי שיוכלו לגשת בזמן

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א
מראשי ישיבת שער השמים

מעלתה של מצות עניית אמן

ללמוד ממלחמת היצר

במקומות רבים הפליגו חז"ל במעלתו של העונה אמן ובגדל שכרו. ההתבוננות במאמרים אלו מעוררת אותנו להפנים עד היכן גדל החובה המטלת עלינו להתחזק בעניית אמן בכונה ובקול - בכל כחו.

המתבונן יראה בחוש שהיצר הרע מנהל מלחמה מיחדת כדי להכשיל את האדם ולמנעו מעניית אמן. מערכה שלמה נפשית על כל אמן ואמן, ועל האדם לזעזע את זהותו ולהשתדל בכל כחו לבל יפסיד גם לא אמן אחת.

למען האמת, עצם התאמצותו של היצר למנע מהאדם לזכות בעניית אמן, מלמדת על שגב מעלתה של מצוה זו, שפך למדונו רבותינו: כאשר רואה האדם שהיצר משקיע כחות מרבים למנע ממנו דבר מסוים, הרי שעליו להסיק מכך מה רבה חשיבותו, ולהשתדל במיחד להתחזק בענין זה. צדיקים אע"פ שהיה פגם בדבריו של משה באמרו לפרעה (שמות י כו): "וגם מקננו לך עמנו לא תשא פרסה כי ממנו נקח לעבד את ה' אלקינו"; מהתעקשותו שמתקננו ישאר במצרים, מבינים אנו עד כמה חשוב שיצא אף הוא עמנו כדי "לעבד את ה' אלקינו".

כדאי לחיות בעבור עניית אמן

על גדל מעלת עניית אמן יעיד הספור הבא: בארצות הברית התגורר רופא מפרס, שביום מן הימים החליט לחזור בתשובה. באחד הימים ספר את הסבה שגרמה לתפנית בחייו: "הגיע אלי לטפול חולה אנוש. מצבו היה בכי רע, וסבלו היה קשה מנשא. אותו חולה בקש ממני שאערוך לו בדיקות ואקבע את מצבו. הבדיקות לא היו מרנינות כלל וכלל, הן הראו שקצו קרוב, ואף נתוח חרום יאריך את חייו רק בחצי שנה. כששמע היהודי את הנתונים, בקש ממני שאתלווה אליו לרבו הגדול הגאון רבי משה פינשטיין, שיפסק בענין.

עשיתי כבקשתו. רבי משה שמע היטב את צדדי השאלה ופסק שצריך לנתח! כשראה רבי משה פינשטיין שאני תמה על פשר קביעתו והחלטתו הסביר לי: 'במהלך החדשים הנוספים שבהם החולה זכה לחיות, הוא זכה לומר עוד אמנים רבות על כל הברכות שישמע, ועבור כך כדאי לסבל כל סבל'. הבטחון שבו אמר הרב את דבריו, העצמה וההתלהבות חלחלו בותכי. ערכת את חשבון נפשי והחלטתי לחזור בתשובה שלמה".

בענין זה יש להזכיר את מאמר חכמים (ברכות מז א): "כל המאריך באמן מאריכים לו ימיו ושנותיו". ויכולני להעיד כי אאמור"צ ז"ל היה נזהר עד מאד להשתדל לענות אמן בקול רם. אף כשהיה זמן מפלג היה קולו נשמע בבית המדרש בעניית אמן בקול גדול יותר מכל המתפללים. ואכן זכות זו עמדה לו שזכה לאריכות ימים ושנים טובות.

שכר עניית אמן – עשרה זהובים

אמרו חכמים (חלין פז א) ששכרה של כל ברכה הוא עשרה זהובים, ולכן החוטף ברכה מחברו צריך לשלם לו תשלומי נזיקין בסך עשרה זהובים (וכך נפסק בשו"ע חו"מ שפ"א).

רבנו תם מחדש (תוספות ב"ק צא ב ד"ה וחיבו) שפיון שאמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך", שכרו של העונה אמן על ברכה הוא לפחות כשל המברך, ונמצא שאף שכרה של כל אמן הוא עשרה זהובים לפחות. לפיכך פסק שאם

קראו לאדם לעלות לתורה ועלה אחר במקומו, העולה אינו צריך לשלם לאדם שהיה אמור לעלות במקומו. משום שזה שקראו לו ראשון יכול לענות אמן אחר ברכותיו של זה שעלה במקומו, ובכך אינו מפסיד את שכר עשרת הזהובים שנגזלו ממנו.

השיטה מקצצת (ב"ק שם) מביא שיש הסוברים שתשלום זה של עשרה זהובים הוא מדין ממון ולא קנס. לאור זאת עולה שמי שמפריע לחברו לענות אמן על ברכה, הוא גזול ממש. שהרי הוא גוזל ממנו עניית אמן ששויה הון רב, שהלא שוים של עשרה זהובים הוא מאתיים וחמשים זוזים, סכום שבתקופת הגמרא יכול היה אדם להתפרנס ממנו יותר משנה (ראה פאה ח ח ורע"ב שם).

בענין זה מן הראוי להביא את דבריו הנפלאים של מרן בעל ה'חת"ם סופר' בסגיה זו: לכאורה יש להקשות - מהיכן ידעו חכמים לשער כי שכרה של כל מצוה הוא רק עשרה זהובים? וכי יש גבול לשכר מצוה? והלא שלמה המלך אמר (משלי ח יא): "וכל חפצים לא ישוו בה"? ומבאר ה'חת"ם סופר' כי שכר עשרה זהובים אינו שווה של המצוה, כי אם פצוי על הצער שחש האדם שנמנע ממנו קיום המצוה.

כן! מי שהפסיד עניית אמן, אפילו עניית אמן אחת, צריך להרגיש צער אמתי על הפסדו. ואכן, שמעתי על הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל, שפעם אחת ברח אחד מבני משפחתו ברכה בלחש מבלי שיוכלו לענות אמן על ברכתו. תכף נגש אליו ר' זלמן ואמר לו בכאב: "זה עתה הפסדת לי סכום של מיליון דולר! שכן גזלת ממני את הזכות לענות אמן".

בחזרת הש"ץ אין אחיזה לחיצונים

בענין זה יש לעורר על גדל החובה להקשיב לש"ץ בחזרת התפלה, לשמע כל תבה ולהקפיד לענות אמן בכונה. האר"י הק' אמר שבתפלה בלחש יש אחיזה לחיצונים, מה שאין כן בעת חזרת שליח הצבור על התפלה בקול. ואכן, העיד רבי חיים ויטאל שהאר"י הק' היה עומד בעת חזרת הש"ץ בעינים עצומות וכוון לכל מלה.

אין מדבר בחומרא בעלמא. הרמ"א (או"ח קכד ד) מביא: "יש אומרים שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ התפלה". ומבאר המושג ברורה' (ס"ק כ) שכיון ששומע כעונה, נחשב כאילו הם מתפללים בעצמם, וכאשר האדם מתפלל שמונה עשרה צריך לעמוד.

כאשר שהה אאמור"ר זצ"ל בבית הרפואה, היה המבגר ביותר בין באי בית הכנסת שם, בכל זאת הוא היה היחיד שעמד בעת חזרת הש"ץ וענה אמן בקול, מחמת שיזע חשיבות הדבר ומשום שחבב את המצוות.

חזרת הש"ץ לא נתנה כדי שתהיה שהות להניח תפלין דרבנו תם ובודאי שלא לקרא עלונים חלילה, אלא יש חיוב לשמע כל תבה בחזרת הש"ץ ולענות כראוי אמן על כל ברכה.

ראיתי אדם שהיה מכרח לצאת בחל המועד סכות בשעת התפלה, והוא בחר להקדים ולצאת בעת חזרת הש"ץ כדי שלא יצטרך לצאת בעת ההושענות. לאחר התפלה אמרתי לו: "אמירת ההושענות אינה אלא מנהג, חזרת הש"ץ לעמת זאת היא חיוב גמור".

נקפיד לענות אמן כהלכה על ברכות ועל קדישים ונזכה שיקימו בנו ההבטחות שהבטיחו חכמים למקפיד על עניית אמן כדת וכהלכה.

למען יזכרו לענות אמן כהלכה

רבי רפאל ברוך טולדנו, רבה של מקנס, נודע בגדל הקפדתו על עניית אמן. פעם כאשר הזדמן לו להתפלל באחד מבתי הכנסת הנכבדים בבני ברק, הבחין הרב שחלק מהמתפללים אינם עונים אמן כהלכה. אחר חזרת הש"ץ. בסיום התפלה הוא טפס על ספסל וממרום עומדו הוכיח את הצבור על שאינם נזהרים בעניית אמן. לשאלת נכדו מדוע לא חס על כבודו, השיב: "הלא רציתי שיזכרו את דברי תוכחה, וכיון שאמרו חכמים (חלין עה ב) שכל דבר משנה אנשים זוכרים אותו, מדוע אחוס על כבודי ולא על כבוד קוני?!" (מקבצ'אל גליון לג עמ' תקלט).

כהנים בדוכנם למען עניית אמן

שקוד היה רבה של קובנה, רבי יצחק אלחנן ספקטור, על תקנתם של בני דורו, ומעת לעת היה נושא דבריו ברבים לחזוק בנושאים שונים שעלו על הפרק. בשנת תרמ"ח פרסם כרוז מיחד לכהנים, שפמנהג ארצות חוץ לארץ נשאו פניהם רק בחגים ובמועדים, בו תקן תקנה מיחדת לכל יגרום זלזול בעניית אמן כתוצאה מקיום מצוה זו, וכך כתב:

"מודעת זאת לכל, גדל אזהרת חז"ל והספרים הקדושים במצות אמירת אמן. היא שמה רבא ואמן, ולהפך ח"ו בחמר המבטלם. והנה ראינו אשר במים הנוראים וימים טובים, כאשר הכהנים עולים על הדוכן, חוזרים הכהנים מדוכנם טרם גמר הש"ץ הקדיש של תפלת הצבור מיד אחר דוכנם, והצבור מהדרים בחזירתם לישר כהם [להודות להם] בעד דוכנם, וכל זה הוא בעת אמירת הש"ץ את הקדיש ומבטלים על ידי זה מלענות אמן. היא שמה רבא, ואמן אחר הקדיש.

לכן הנני מבקש את הכהנים, שכל ימיהו לשוב מדוכנם עד אחר שיגמר הש"ץ את הקדיש שאחר החזרת הש"ץ, ולא יגרמו ח"ו מכשול לצבור, ובזכות זה נזכה לראות בשוב הכהנים לעבודתם ולמשמורתם במהרה במינו אמן" (תשובות רבנו יצחק אלחנן ס' ג).

אמן אחר ברכת 'מחיה המתים'

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (כ"ב) המוכיח הקדום רבי משה פהנא מגיביטש, בעל 'דרך משה', הרבה להוכיח את צבור שומעי לקחו על חובת הזהירות בעניית אמן על כל ברכה. במיוחד הזהיר על שתי אמונים, אשר למרות מעלתן היתרה רבים מזלזלים בענינתן מבלי משים, ואלו הן: 'אמן' שאחר ברכת 'המחזיר שכנתו לציון' - לפי שהצבור נחפו לומר 'מודים דרבנן', ו'אמן' שאחר ברכת 'הפורש ספת שלום... ועל ירושלים' הנאמרת בליל שבת - לפי שהצבור ממהרים לומר אחריה 'ושמרו' (דרך משה' ליום יא). בדבריו ספר על אודות חסיד אחד שבקש להבין מפני מה הגלות מתארכת, ולאחר שהתענה על כך ענו לו מן השמים: "איך תבוא הגאולה והעולם אינם משגיחים לענות אמן על הברכות שנתקנו על הגאולה העתידה - 'המחזיר שכנתו לציון' והפורש ספת שלום' - ועניית אמן אחריהן מבטאת את האמונה השלמה בנאלת ישראל".

ב'ספר הפנים' (אות מז) הוסיף והזהיר על אודות עניית אמן נוספת המעכבת את הגאולה, והיא עניית אמן אחר ברכת 'מחיה המתים', שרבים פותחים מיד באמירת 'קדשה' ושוכחים לענותה.

דורשי רשומות אמרו כי חובת הזהירות בעניית אמן אחר ברכת 'מחיה המתים' נרמזה בפסוק זה. סופי התבות: "יען לא האמנתם בי להקדישני" - יען לא נזהרתם בעניית אמן בברכת 'מחיה מתים' הסמוכה לקדשה, "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" - מתעכבת הגאולה השלמה.

תורה מסיני'

שערי גן עדן

מעלת עניית אמן במשנת בעל ההלולא

רבי מצאנזקלויזנבורג, בעל 'שפע חיים' זצ"ל

ה'שפע חיים' ט' בתמוז תשנ"ד

רבי יקותיאל יהודה הלברשטם מצאנזקלויזנבורג נולד לאביו רבי צבי הירש הלברשטם מרודניק, נכדו של בעל הדברי חיים מצאנז, ולאמו מרת חיה מינדל שהיתה נינתו של בעל הבני יששכר.

עוד בילדותו נודע כעלוי ובהגיעו למצוות כבר נבחר על הש"ס שלו. בגיל ארבע עשרה התייתם מאביו, שממנו למד את עקר תורתו. באותה שנה גם הסמך להוראה על ידי גאוני דורו, רבי מאיר אריק ועוד.

בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בתו של הרבי מסיגט בעל העצי חיים. בימי הזעם נשלחו הוא ומשפחתו לאושוויץ. אשתו ואחד-עשר ילדיו נרצחו, ורק הוא נותר בחיים.

עם תם המלחמה עמד הרבי זצ"ל והחל בהקמת מוסדות תורה במחנות העקורים. בהמשך הגיע לארצות הברית, הקים בה עלה של תורה ומסר שעורים ביישיבה שהקים. הוא נשא אשה בשנית - בתו של הרב שמואל דוד אנגור, אב"ד נ'טרא, ונולדו לו שבעה ילדים.

בשנת תשס"ו בקר לראשונה בארץ והחליט להקים קריה חסידית ומוסדות תורה וחסד יחידים. דברי תורתו נדפסו בסדרת ספרי 'שפע חיים' על התורה והמועדים ובשבעת כרכי שו"ת 'דברי יציב'.

בחצות ליל שבת קדש פרשת חקת, ט' בתמוז תשנ"ד, הסתלק הרבי וביום ראשון הבא לקבורה בחלקת צאנז בבית העלמין בנתניה.

ברכות השחר בצותא בבית הכנסת

בשעור חמש רש"י פרשת חקת בלק תשל"ט עורך בעל 'השפע חיים' מצאנז על אמירת ברכות השחר בצותא חזא בבית הכנסת, וכך אמר:

"וכבר מלתי אמורה זה כמה, בבקשה להחזיר עטרה לישנה ולהנהיג בבתי מדרשנו סדר התפלה עם הש"ץ כפי שהיה נהוג מאז ומקדם, שבכל מנין שהתפלל התחילו מן ברכות השחר, שתחלה הש"ץ אומר הברכות ואחר כך אומר כל אחד לעצמו. וירא שמים ישתדל לשמע מעוד כמה אנשים [ברכות השחר] כדי לענות אחריהם ברוך הוא וברוך שמו' ואמן. ואצל זקני הקדוש מצאנז זי"ע היה חק קבוע דבר יום ביומו שאחד, ולפעמים שנים מהילדים, היה אומר לפניו ברכות השחר, אם בגני הקדושים בקטנותם או אחד מנכדיו או ילד אחר" ('שפע חיים', תורה ומועדים חלק יח עמ' שנה).